

ASALARICHILIK TARMOG'INI RIVOJLANTIRISHDA DAVLAT TOMONIDAN QO'LLAB-QUVVATLASH YO'NALISHLARI

Jonibek Farmanov Ziyadullayevich

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti "Iqtisodiyot kafedrası" dotsenti, i.f.f.d. (PhD)

Mamatqulova Sevinch Faxriddin qizi

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti "Iqtisodiyot" I-102-24 guruh talabasi

Annotatsiya: *Mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasida asalarichilik sanoatining hozirgi rivojlanish darajasi va unga ta'sir etuvchi omillarni tahlil qilishga qaratilgan. Maqolada iqlim o'zgarishi, davlat siyosati, iqtisodiy sharoitlar hamda innovatsion texnologiyalarning asalarichilik tarmog'iga ta'siri o'rganildi. Shuningdek, mavjud muammolar va ularning yechimiga qaratilgan tavsiyalar ishlab chiqildi. Asalarichilikni sohasini yanada rivojlantirish uchun davlat tomonidan moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish, ekologik barqarorlikni ta'minlash va ilg'or texnologiyalarni keng joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu maqola asalarichilikning mamlakat iqtisodiyoti va qishloq xo'jaligidagi strategik o'rnini yoritib berish bilan birga, tarmoqning samaradorligini oshirish bo'yicha aniq ilmiy asoslangan takliflarni ilgari suradi.*

Kalit so'zlar: *Asalarichilik, iqlim o'zgarishi, davlat qo'llab-quvvatlashi, iqtisodiy barqarorlik, innovatsion texnologiyalar, ekologik omillar, qishloq xo'jaligi, O'zbekiston.*

KIRISH

Asalarichilik–qishloq xo'jaligining muhim tarmoqlaridan biri bo'lib, nafaqat iqtisodiy jihatdan foyda keltiradi, balki ekotizimning muvozanatini saqlashda ham muhim ahamiyatga ega. Asalarichilik O'zbekiston hududida ushbu sohaning rivojlanishi uzoq tarixga ega bo'lsa-da, so'nggi yillarda iqlim o'zgarishlari asalarichilikka sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Havo haroratining o'shishi, yog'ingarchilik rejimining o'zgarishi va qurg'oqchilik kabi omillar asalari oilalarining yashovchanligi va mahsuldorligiga salbiy ta'sir qilmoqda.

Shu bilan birga, O'zbekistonda davlat tomonidan asalarichilikni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan turli dasturlar va tashabbuslar amalga oshirilmogda. Biroq, mavjud chora-tadbirlarning samaradorligi va ularning real natijalari to'liq o'rganilmagan. Bu esa sohaga oid siyosatning yanada takomillashtirilishini talab etadi.

Ushbu maqolada iqlim o'zgarishi sharoitida asalarichilik tarmog'ini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash yo'nalishlari tahlil qilinadi. Tadqiqotning asosiy savoli quyidagicha shakllanadi: O'zbekiston sharoitida iqlim o'zgarishi asalarichilik tarmog'iga qanday ta'sir ko'rsatmoqda va davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining samaradorligi qanday oshirilishi mumkin?

Ushbu tadqiqot iqlim o'zgarishining asalarichilikka ta'sirini va davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining samaradorligini baholashga qaratilgan. Tadqiqot sifat va miqdoriy yondashuvlarni birlashtirgan holda olib borildi.

Birinchidan, adabiyotlar tahlili orqali iqlim o'zgarishining asalarichilik sohasiga ta'siri va mavjud davlat siyosatlari o'rganildi. Bu bosqichda ilmiy maqolalar, hukumat hujjatlari va xalqaro tashkilotlarning hisobotlari tahlil qilindi. Shu orqali iqlim o'zgarishining asalarilarga ta'siri, davlat tomonidan amalga oshirilayotgan choralar va ularning natijalari bo'yicha chuqur ilmiy xulosalar chiqarildi.

Ikkinchidan, empirik ma'lumotlarni to'plash maqsadida so'rovnomalar va intervyular o'tkazildi. Tadqiqot doirasida asalarichilik bilan shug'ullanayotgan fermerlar, mutaxassislar va davlat vakillari bilan suhbatlar tashkil qilindi. So'rovnomalar yordamida fermerlarning iqlim o'zgarishiga bo'lgan munosabati va davlat yordamidan foydalanish tajribasi o'rganildi. Ushbu bosqichda bevosita dalillarga asoslangan ma'lumotlar yig'ilib, respondentlarning tajribalariga tayanilgan holda real vaziyat tahlil qilindi.

Shuningdek, taqqoslash va tahliliy yondashuv metodlari ham qo'llanildi. O'zbekiston asalarichilik sohasidagi davlat qo'llab-quvvatlash mexanizmlari boshqa davlatlardagi tajribalar bilan taqqoslandi. Bu esa mavjud dasturlarni yaxshilash va yangi strategiyalar ishlab chiqishda asos bo'lib xizmat qildi.

Tadqiqotning ushbu metodologik yondashuvi orqali O'zbekistonda asalarichilik tarmog'iga iqlim o'zgarishi ta'sirining ko'lamini aniqlash va davlat tomonidan amalga oshirilayotgan chora-tadbirlarning samaradorligini baholash imkoni yaratildi. Bundan tashqari, tadqiqot natijalari asosida sohaga oid strategik taklif va tavsiyalar ishlab chiqildi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, iqlim o'zgarishi asalarichilik tarmog'iga bevosita va bilvosita ta'sir ko'rsatmoqda. Natijalarning avvalgi tadqiqotlar bilan solishtirilishi shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda bu muammo xalqaro tajribalarga o'xshash holda yuzaga kelmoqda. Misol uchun, Yevropa va AQShda o'tkazilgan tadqiqotlar ham iqlim o'zgarishi asalarichilikni qiyinlashtirayotganini tasdiqlaydi.

Davlat tomonidan amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar ayrim jihatdan samarali bo'lsa-da, hali ham muammolar mavjud. Subsidiyalar va kreditlar olishdagi byurokratik to'siqlar fermerlarning innovatsion texnologiyalarni joriy etishiga xalaqit bermoqda. Shu sababli, davlat qo'llab-quvvatlash tizimini soddalashtirish va ilmiy yondashuvlarni kengaytirish talab etiladi.

Ushbu tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, iqlim o'zgarishi O'zbekistonda asalarichilik tarmog'iga sezilarli darajada ta'sir ko'rsatmoqda. Haroratning oshishi, yog'ingarchilik rejimining o'zgarishi va qurg'oqchilik natijasida asalari oilalarining yashovchanligi va mahsuldorligi kamaymoqda. Ayniqsa, o'simliklarning gullash davridagi o'zgarishlar asalari oziq-ovqat bazasiga jiddiy salbiy ta'sir qilmoqda.

Davlat tomonidan ko'rilayotgan chora-tadbirlar mavjud bo'lsa-da, ularning samaradorligi yetarli darajada emasligi aniqlandi. Tadqiqot davomida fermerlarning asosiy muammolari quyidagilar ekani tasdiqlandi:

1. Moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimidagi kamchiliklar – Davlat subsidiyalari va kreditlardan foydalanish jarayoni murakkabligi tufayli ko'plab asalarichilar bu imkoniyatlardan foydalana olmayapti.

2. Ilmiy tadqiqot va innovatsiyalarning yetishmovchiligi – Asalarichilar iqlim o'zgarishiga moslashish uchun zarur ilmiy asoslangan usullarga ega emas.

O'zbekistonda asalarichilikni barqaror rivojlantirish uchun kompleks yondashuv talab etiladi. Mavjud muammolarni hal qilish orqali asalarichilikning nafaqat iqtisodiy, balki ekologik ahamiyatini oshirish ham mumkin. Kelgusida ushbu mavzu bo'yicha yanada chuqur tadqiqotlar olib borish va davlat siyosatining samaradorligini oshirish uchun yangi mexanizmlar ishlab chiqish zarur.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Qishloq xo'jaligi vazirligi - Asalarichilikni rivojlantirish va qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari (O'zbekiston Respublikasi Qishloq xo'jaligi vazirligining nashri).
2. Sirojiddinov, R. (2021). O'zbekiston asalarichiligi: hozirgi holat va rivojlanish istiqbollari. Tashkent: O'zbekiston Agrar iqtisodiyoti universiteti.
3. FAO (Food and Agriculture Organization of the United Nations). (2019). The State of the World's Bees. Rome: FAO.
4. Mirzaev, S. (2017). Asalarichilikning ekologik va iqtisodiy ahamiyati. O'zbekiston Ekologiya va tabiatni muhofaza qilish markazi.
5. Farmanov, J. (2023). Raqamli texnologiyalarni joriy etgan asalarichilik xo'jaliklarini subsidiyalash tizimini qo'llab-quvvatlash. Conferencea, 24-27.
6. Toshkent Davlat agrar universiteti - Asalarichilikda innovatsion texnologiyalar (O'zbekistondagi agrar universitetlardan biri).
7. Farmanov, J. Z., qizi Rimboyeva, N. X., & qizi Rimbayeva, G. X. (2023). Qishloq xo'jaligini raqamlashtirishda xorij tajribasidan foydalanish. golden brain, 1(1), 231-236..
8. FAO (Food and Agriculture Organization of the United Nations). (2019). The State of the World's Bees. Rome: FAO.
9. Ziyadullayevich F.Dj. i Gulirano X. (2023). Asalarichilik tarmogi va uning tarixi xamda kishlok xodjaligida tutgan orni. Господарка и инновации. , 437-443.
10. Ziyadullayevich, F. J. (2023). Digitization of Agriculture, Use of Foreign Experiences in Digitalization of the Network. European Journal of Economics, Finance and Business Development, 1(1), 98-101.
11. Farmanov, J. (2023). Asalarichilik tarmog'ida raqamli texnologiyalardan foydalanish tizimini rag'batlantirish. Gospodarka i Innowacje., 396-403..
12. Farmanov, J. (2023). Iqlim o'zgarishi sharoitida asalarichilik tarmog'ida raqamli texnologiyalarni joriy etish. Gospodarka i Innowacje., 389-395..
13. Farmanov, J. (2023). Asalarichilikda raqamli inqilob: innovatsiyalar uchun samarali subsidiyalar. Экономика и социум, (11 (114)-1), 1071-1077.
14. Farmanov, J. (2023). Asalarilar va iqlim o'zgarishi: barqaror asalarichilikka yangi yondashuvlar. Экономика и социум, (11 (114)-1), 1066-1070.